

УДК 793.31.01(477.41/.42)

ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ТАНЦІВ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ ТА ВЗАЄМОВПЛИВ НАЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУР СУСІДНІХ ДЕРЖАВ**Володимир ГОРДЕЄВ**

*Кафедра хореографії,
Рівненський державний гуманітарний університет,
вул. С. Бандери, 12. 33028 Рівне, Україна
тел.: (03622) 5-56-96, e-mail: Gordeev_v@ukr.net*

У статті розглядаються напрями мистецтвознавчого дослідження танцювального фольклору Полісся. На основі аналізу хореографічного мистецтва Поліського регіону України. Взаємовплив національних культур сусідніх держав. Формування регіональних особливостей танців Українського Полісся.

Ключові слова: Полісся, танцювальний фольклор.

В Україні тривалий час формувались певні регіональні особливості побуту й традиційної культури. Навіть у межах одного етносу можна побачити осередки, кожний з яких має своєрідний побут і культуру. Спільність та однорідність цих локальних особливостей стали основою для визначення окремих етнографічних груп і регіонів. Як складники єдиного цілого, вони мають спільну територію, мову та звичаєву структуру, водночас створюють розмаїття української культури, і, таким чином впливають на ментальність нації.

В хореографічному відношенні Україну умовно поділяють на 5 частин: Східна, Південна, Центральна Україна, Північ та Західна Україна.

Етнографічний регіон, що зі сходу на захід простягається через увесь північний край України і разом з сумісним білоруським, брянським у Росії та люблінським у Польщі Поліссям творить одну зі своєрідних географічних та історико-етнографічних територій слов'янського світу.

Назва "Полісся" похідна від слова ліс і означає лісисту місцевість, біля лісу. Для Полісся характерний болотяний ландшафт, багnistий ліс. З цієї причини побутує думка про балтсько-слов'янську спільність кореня слова "Полісся".

Полісся охоплює північні райони Волинської, Рівненської, Житомирської, Київської, Чернігівської та Сумської областей. До нього мовно-етнографічно належать: південна смуга Брестської (Берестейщини) області (Білорусь) і східна частина Підляшшя (Польща). Південна межа визначається від Західного Бугу на схід, на північ від Володимира-Волинського, Луцька, Рівного, Новоград-Волинського, Житомира, Києва, на Лівобережжі – Ніжина, по річці Сейм до сучасного кордону з Росією.

Залежно від розташування щодо Дніпра Українське Полісся поділяється на Правобережне і Лівобережне, а також відповідно на Західне і Східне. Західне називають ще Прип'ятським, а Східне – Наддеснянським.

За сучасним адміністративним поділом воно ділиться на Волинське, Рівненське, Житомирське, Київське, Чернігівське.

Хореографічний фольклор Полісся надзвичайно багатий. Крім танців-хороводів тут є танці-ритуали, побутові, сюжетні танці у супроводі хору, оркестру чи ансамблю народних інструментів, або ударних інструментів.

На Поліссі ще й досі збереглися народні танці, пов'язані з найдавнішими першоджерелами, з обрядовими та ритуально-землеробськими діями – хоровод “Мак”, хороводні танці “Грушка” та “Пролісок”, веснянки, гаївки або маївки. Яскраво виражені особливості має український Поліський костюм, способи його оздоблення, вишивка, крій, а також музична культура – вокальна та інструментальна.

Народні культурні традиції відзначаються місцевою своєрідністю. Розвиток культури кожного етносу і формування її особливостей пов'язані з природним середовищем та способом господарських занять населення. Кліматичні, біологічні та географічні фактори, сусідство з іншими націями, історичні події, що протягом тривалого часу відбувались в Україні, впливали на духовний світ людини, характер, темперамент народу. На цьому шляху культура українців зазнавала впливу інших народів, її елементи перехрещувались, сплітались й перемішувались. Все це український народ перетопив у вогні свого існування і силою своєї уяви відобразив у народній творчості.

Взаємовідносини між хореографічними культурами народів сусідніх країн – одна з найцікавіших, але, на жаль, ще малодосліджених проблем. За інтенсивного розширення міжнародних зв'язків взаємовплив різних національних культур – річ цілком природна.

Однак, такий взаємовплив спостерігаємо і в далекі часи, до виникнення народностей, становлення націй. Взаємозв'язки, що зумовлюють взаємовплив хореографічних культур, мають принаймні три аспекта: побутування танців інших народів в Україні, чи, навпаки, українських – поза межами України у їхньому первісному вигляді; трансформація деяких народних танців на новому національному ґрунті: трансформація структурних елементів па і їх традиційної манери виконання відносно тієї національної культури, з якої запозичено цей рух.

В різних регіонах сформувались певні особливості побуту і традиційної культури. Навіть серед одного етносу можна побачити групи, кожна з яких має своєрідний побут і культуру. Спільність і однорідність їх локальних особливостей стали основою для визначення окремих етнографічних груп і регіонів. Вони, будучи складником єдиного цілого, маючи спільну територію, мову та звичаєву структуру, водночас створюють розмаїття української культури, впливають на ментальність нації.

У процесі дослідження функціонування українського народного танцю в побуті зроблено висновок, що в ході бурхливих соціально-політичних подій ХХ століття в Україні, в яких брали участь представники різних народів, що населяли Російську та Австро-Угорську імперію, мало місце стихійне взаємопроникнення національних культур. Це стосується і Полісся.

Все це не могло не позначитися на відповідному збагаченні лексики й стилістики українського танцю взагалі й Полісся зокрема. Цей вплив виявився в найрізноманітніших формах, а саме: в окремих змінах лексики танцю (рухах, фігурах), музичному супроводі. Але вплив на лексику українського народного

танцю Полісся був неоднозначним. Найбільший вплив мали російські та білоруські танці, що визначалось, перш за все, територіально-географічним фактором.

Сусіднє територіальне місцезонаження, спорідненість мов та близькість культур українців, росіян і білорусів, постійна взаємодія, зумовили своєрідний розвиток їхнього танцювального мистецтва. Давньоруська хореографічна культура з її язичницьким джерелом дала українській народній хореографії багато народних ігор, розваг, танців, рухів. Деякі з них досі мають, наприклад, ідентичні назви, відрізняючись лише формою, характером і темпом виконання від російських і білоруських.

З приходом на терени України-Руси від Візантії православ'я, письменства та, разом з ними, високої культури, яка, поєднавшись із найбільш прогресивними язичницькими обрядами, звичаями, традиціями, дала поштовх до розвитку мистецтв у подальшому. Саме з Півдня поступово, упродовж кількох сторіч, цей процес розгортався на територію нинішнього Полісся. Незважаючи на феодальну роздрібненість, зберігались економічні зв'язки, єдність матеріальної і духовної культури східних слов'ян.

Саме це ми простежуємо і у взаємовпливах української та білоруської хореографії. Багато білоруських танців (особливо обрядових) схожі за тематичними ознаками з українськими. Хороводи, зазвичай, складаються з тих же інгредієнтів: "Перепілка", "Воробей", "Голубка", а цілий ряд інших танців мають однакову назву, хоч і різняться характером і манерою виконання від однойменних українських. Танцюють у Білорусі і "Гопак", і "Козачок", і "Казак", і "Падушечку". Також багато білоруських польок побутують в українському Поліссі.

Проте в означених вище танцях зберігається характерна риса, притаманна білоруській танцювальній побутовій лексиці та композиції повторення рухів та фігур, що й відрізняє їх від українських з такою ж назвою. Окрім того, у них нема широти й розмаху, віртуозних стрибків, рухи білоруського танцю партерні за характером і не крупні за малюнком, недарма ж, визначаючи характер танцю, білоруси використовують вислови: "задріботів", "замельчив" ногами.

У деяких районах України є чимало білоруських сіл (однак білоруси не мають таких масивів за обсягом, як росіяни). Окремі рухи білоруського (полька-трясуха, оберти на підскоках) зустрічаємо в українських танцях, що побутують у цих районах. У минулому процес запозичення відбувався дещо стихійно (окремі рухи і танці заносили білоруси-плотарі, заробітчани-строкарі та робітники, що постійно працювали на заводах України).

Тепер цей процес взаємовпливу та взаємозбагачення хореографічних культур налагоджено добре, можливості спілкування необмежені. Так, хореографічне мистецтво Білорусі збагатилось за рахунок української танцювальної лексики. Раніш, приміром, у білоруському танці не було таких віртуозних па, як тури, *sant de basque*, повітряні рухи-стрибки та ін., а тепер вони використовуються не тільки у постановках Державного ансамблю танцю Білорусі, а й кращими самодіяльними ансамблями народного танцю.

Розглянувши історію розвитку традицій українського народного танцювального мистецтва можна зазначити, що український народно-сценічний танець, як і багато інших видів мистецтв, пройшов складний, але дуже плідний шлях становлення.

Відомо, що хореографічне мистецтво належить до найдавніших видів мистецтва, яке відтворює дійсність у художніх танцювальних образах завдяки ритмічній зміні

художньо зумовлених положень людського тіла, узгодженого поєднання рухів рук, ніг, корпусу, голови, використанню поз, жестів, міміки.

Танець (польськ. *taniec*, нім. *tanz*), як невід'ємна частина духовності і оптимізму супроводжує людину протягом усього життя. На кожному витку розвитку суспільства він зберігає свої основні риси і відповідаючи естетичним вподобанням певного етносу, його духовному світу, акумулює елементи творчості, що притаманна мешканцям певної місцевості. Багатоманітність костюмів, музичних мелодій кожного регіону, манери, характеру, змісту і мови танцю, взаємовідносин танцюючих, загальної атмосфери свята і краси, створюють різноманітність народної творчості України і її хореографічного мистецтва. Кожний танцювальний взірець відбирається і удосконалюється талановитими народними митцями багатьох поколінь, створюючи нематеріальну духовну скарбницю.

1. *Василенко К.* Український народний танець [Текст] / К. Василенко. – Київ : ПІК ПК, 1997. – 281 с.

2. *Годовський В. М.* Танці Полісся [Текст] / В. Годовський. – Рівне, 2002. – 114 с.

3. *Гуменюк А.* Народне хореографічне мистецтво України [Текст] / А. Гуменюк. – Київ, 1968 – 85с.

4. *Боримська Г.* Самоцвіти українського танцю [Текст] / Г. Боримська – Київ, 1971. – 112 с.

FORMATION OF REGIONAL FEATURES DANCE UKRAINIAN POLESIA AND THE INTERACTION OF NATIONAL CULTURES OF NEIGHBORING COUNTRIE

Vladimir GORDEEV

Chairs choreography

Rivne State Humanitarian University.

st. Bandery, 12, 33028 Rivne, Ukraine

tel.: (03622) 5-56-96, e-mail: Gordeev_y@ukr.net

The article reviews research directions art criticism folklore dance Polesie. On the basis of choreography Polesie region of Ukraine. Coordinated national of neighboring countries. Formation of regional features dance Ukrainian Polesie.

Keywords: Polesie, folklore dancing.

**ФОРМИРОВАНИЕ РЕГИОНАЛЬНЫХ ОСОБЕННОСТЕЙ
ТАНЦЕВ УКРАИНСКОГО ПОЛЕСЬЯ И ВЗАИМОВЛИЯНИЕ
НАЦИОНАЛЬНЫХ КУЛЬТУР СОСЕДНИХ ГОСУДАРСТВ**

Владимир ГОРДЕЕВ

*Кафедра хореографии,
Ровенский государственный гуманитарный университет,
ул. Бандеры, 12, 33028 Ровно, Украина,
тел.: (03622) 5-56-96; e-mail: Gordeev_v@ukr.net*

В статье рассматриваются направления искусствоведческого исследования танцевального фольклора Полесья. На основе анализа хореографического искусства Полесского региона Украины. Взаимовлияние национальных культур соседних государств. Формирование региональных особенностей танцев Украинского Полесья.

Ключевые слова: Полесье, танцевальный фольклор.

Стаття надійшла до редколегії 22.03.2012
Прийнята до друку 13.09.2012